

133-134.
SZÁM

HITKÖZSÉGI HÍRADÓ

NEM AZ A ZSIDÓ, AKINEK A SZÜLEI AZOK VOLTAK, HANEM AKINEK A GYERMEKE IS AZ LESZ! (Simon Peres)

Mártírnap Komáromban

Június második vasárnapjának délelőttje ismét a komáromi zsidó temetőbe szólította az emlékezőket. Hatvanhárom évvel a deportálások után, mint minden évben, az idén is emlékeztünk. Az egyre kevesebb túlélő mellett ott voltak a közép generáció tagjai és a fiatalok, főleg a „Ledor vador” ifjúsági találkozó résztvevői is.

Az esemény moderátorai Mgr. Miroslava Šafárová és Paszternák András köszöntötték a megjelenteket, Kardos Péter főrabbit és feleségét, Kardos László kántort, Andruskó Imre parlamenti képviselőt, a Selye János Gimnázium igazgatóját, Zatykó János országgyűlési képviselőt, Dél-Komárom polgármesterét, Dr. Zemkó Margitot Ógyalla polgármesterét, Tóth Imrét Tany község polgármesterét, Kerti Katalint a Komárom-Esztergom megyei Önkormányzat képviselőjében, a komáromi evangélikus gyülekezet

képviselőit dr. Miroslav Hargaš lelkész vezetésével, a református egyház képviselőit, Lami Alexnadra segédlelkész vezetésével, Hebelka urat az antifaszisták szövetsége képviselőjében.

Kardos László kántor imája után Kardos Péter főrabbi emlékezett. Beszédében a vészidőszak felidézése mellett napi aktualitásokra is kitért. A program első részét a Kél male rachamim ima zárta.

A túlélők nevében Ing. Ladislav Urban emlékezett. Beszédét a HH szlovák részében olvashatják. Pasternák Antal, a KZSH elnöke Sámor ve záchor címmel mondta el gondolatait (lapunk hasábjain szintén megtalálható). A szavak után a Kaddis elmondásával az emlékezés percei következtek.

2006-ban búcsúztunk el közösségünk megbecsült tagjaitól Wohlstein

Kardos Péter főrabbi mondott beszédet

Miklóstól és Annától, fiuk, a Pozsonyban élő Wohlstein Sándor elkészíttette sírköveket, melyet a Mártírnappal után Kardos főrabbi úr avatott fel.

Délben a Menház falán elhelyezett emléktáblánál folytatódott a rendezvény, Komárom városa nevében MUDr. Bastrnák Tibor polgármester úr és JUDr. Hortai Éva alpolgármester asszony koszorúztak, a Komárom-Esztergom megyei Önkormányzat koszorúját Kerti Katalin helyezte el, a KZSH virágait pedig Pasternák Antal.

A zsinagógában, az emlékműnél Kardos Péter főrabbi úr gyászimájával fejeződött be a komáromi emléknap.

A Wohlstein házaspár sírköavatása

Az őszi programjai

Zsidó Kultúra Európai Napja 2007. szeptember 2., vasárnap

A komáromi közösség őszi programjai hagyományaink szerint a Zsidó Kultúra Európai Napjával kezdődnek. Az idei év különlegessége, hogy az egésznapos programot ezúttal a Magyar Zsidó Kulturális Egyesülettel közösen szervezzük. Az egyesület Komáromon kívül Baján, Pápán és Budapesten is szervez eseményeket. A részletes programot a HH augusztusi számában olvashatják.

Nagyünnep

2007. szeptember 12.

Rosh Hasanah a zsidó újév kezdete. Terveink szerint az idén is folytatód-

dik az ünnepi imák mellett a Tanház a Menházban program.

Ünnepnapok: Rosh Hasanah-szeptember 13-14. (csütörtök - péntek), Yom Kippur, Erev- szeptember 21. péntek, Yom Kippur (szeptember 22. szombat).

Töltse velünk az ünnepet Komáromban! Pályázati programunknak köszönhetően szállást tudunk biztosítani! Jelentkezni a kile@menhaz.sk címen, illetve a 0036203588676-os számon lehet.

A többi őszi program szervezés alatt áll, a részletekről folyamatosan tájékoztatjuk olvasóinkat.

Feri bácsi emlékére

Fájó szívvel kaptuk a szomorú hírt, hogy Kornfeld Feri bácsi, a Dunaszerdahelyi Zsidó Hitközség tiszteletbeli elnöke örökre távozott közülünk. Ismét gyászolunk, elvesztettük egyik rendszeres olvasónkat, a régió zsidó közéletének jeles alakját. Néhány évvel ezelőtt Feri bácsival együtt dolgoztunk a nagymegyeri és a dunaszerdahelyi középiskolákban tartott Holokauszt emléknapiak alatt. Emlékszem minden szavára, a legmegrázóbb élményektől az újrakezdés nehézségeiről szóló történetekig. Köszönjük neki mindazt, amit tőle tanulhattunk! Emlékét örökké megőrizzük.

A dunaszerdahelyi temetőben dr. Schweitzer József nyugalmazott országos főrabbi búcsúztatta Feri bácsit, a kántori feladatokat Biczó Tamás látta el. A helyi zsidó közösség nevében Reisz Árpád búcsúzott, ígéretet tett, hogy folytatják Feri bácsi emlékét. A református egyház képviselője is búcsút vett a város mindenki által ismert és szeretett lakosától.

*a Hitközségi Híradó szerkesztőinek nevében
Paszternák András*

Kiállítás Nagymegyeren

A nagymegyeri Városi Művelődési Központ emeleti kiállítótermében 2007. június 22-én, pénteken délután nyílt meg. MUDr. Feldmár Viera, dunaszerdahelyi orvos, a helyi zsidó közösség aktív tagja képzőművészeti kiállítása „Színes világ címmel”. A doktornő évek óta dolgozik amatőr festőművészként, színes képei csodálatosan vonzóak. A művelődési központ által meghirdetett verseny győzteseként kapott lehetőséget az önálló tárlatra, amely július végéig tekinthető meg. A megnyitón a város vezetésén, kultúraszertető közönségén kívül a régió valamennyi zsidó közössége képviseltette magát. A művésznőnek ezúton gratulálunk.

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk, ahhoz, hogy a komáromi zsidó közösség színvonalas programokat szervezhessen, újjáéledjen a vallási és a kulturális élet, felújíthassuk a MENHAZAT, megjelenhessen és eljusson Önhöz a HH, nem kevés anyagi forrás szükséges. Kérjük, hogy amennyiben módjában áll, támogassa céljaink elérését. Adományait előre is köszönjük!

Cím:

Židovská náboženská obec v Komárne

Bankunk címe:

Slovenská sporiteľňa a.s. Palatínova 33, 94501 Komárno

Koronaszám:

SK 0609000000000026384962

Devizasám:

SK 5909000000000027668967

Támogassa ön is a KZSH-t, a HH-t és a Shalom klubot!

Faliújság rövid hírek

✧ A KZSH-t támogatták: Ing. Wohlstein Alexander (Pozsony), Čerňanský Tamás (USA), Scheiner Péter (Zürich), Holczer Pavol (Izrael) és anonimitásukat kérő adományozók. Köszönjük!

✧ Haas Judit irodavezető megkezdte idős hittestvéreink látogatását, e tevékenységét mostantól folyamatosan végzi.

✧ A Menház épületében és az Eöt-vös u. 9-ben megkezdődik a kémények felújítása.

✧ A Fórum Kisebbségkutató Intézet etnográfusa L. Juhász Ilona azzal a kéréssel fordult a KZSH vezetéséhez, hogy az intézet szeretné elkészíteni a komáromi zsidó temető teljes foto dokumentációját. A KZSH a kérést örömmel engedélyezte. Az intézet az elkészült anyag egy példányát a KZSH-nak ajándékozta.

Titkárság

A KZSH titkárságán Haas Judit irodavezető hétfőn 15:00–17:00-ig és csütörtökön 10:00–12:00-ig fogadja az ügyfeleket. Előzetes bejelentkezés után más időpont is kérhető. Tel: 7731-224 Nyári szabadság miatt a titkárság augusztus 13–19-ig zárva tart!

Gratulálunk

Jeruzsálemben kerek születésnapját ünnepelte **dr. Eva Brandes** (Vajnorsky). A KZSH nevében ezúton gratulálunk! Bis 120!

Hitközségi Híradó (Spravodaj) – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja (mesačník ŽNO v Komárne). Alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő** – séfredaktor: Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak** – spolupracovníci: Gál Juli (Budapest), Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő** – grafická úprava: Saláth Richárd, **olvasószerkesztő** – jazyková korektúra: Katarína Potoková (Nitra), Vadász Magda (Budapest), Kornfeldová Nelly (Dunaszerdahely), Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), **nyomatás** – tlač: Silvester s.r.o., a **KZSH címe** – adresa ŽNO: Židovská náboženská obec, Eöt-vösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, e-mail: kile@menhaz.sk, tel./fax: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** OÚ-OVVS/2003-5. **ISSN** 1337-091x. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

STETL – a Hitközségi Híradó kulturális oldala

Az oldal a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma támogatásával jött létre!

Tanulmányút a jeruzsálemi Yad Vashemben Paszternák András beszámolója

Sommer László, a MAZSIHISZ Oktatási Osztályának vezetője, akivel már régóta dolgozunk együtt, a Hunyadi téri körzet tagjaival látogatott el Komáromba. Ekkor kaptunk tőle meghívást a magyarországi zsidó tanárok csoportjába, mely 2007. június 24-től július 3-ig tíz napot töltött a jeruzsálemi Yad Vashem Intézet Holokauszt Tudományok Nemzetközi Iskolájában.

Csoportunk a Siratófal előtt

A 25 fős csoport vasárnap kora délután érkezett meg Tel Avivba. A Ben Gurion repülőtérrel szállásunkra a Hotel Jerusalem Goldba mentünk, mely a város kapujában található. Az első izraeli órák az ismerkedés jegyében teltek, melyet Chava Baruch, a Yad Vashem magyarországi és romániai oktatási felelőse vezetett. Az esti ünnepélyes megnyitón beszédet mondott Ephraim Kaye, az Angol Nyelvű Szemináriumok és a Zsidó Világ Osztály vezetője valamint Magyarország izraeli nagykövetségének kulturális ataséja.

A hétfői napot dr. Pesach Schindler rabbi előadásával kezdtük, aki a Churban fogalmát ismertette a bibliai és a rabbinikus gondolkodás tükrében. Ephraim Kaye a zsidó politikai pártok a két világháború közti Lengyelországában címmel tartott előadást. A délután folyamán a Yad Vashem 2005-ben megnyitott új tárlatát tekintettük meg Chava Baruch vezetésével. A múzeumban eltöltött három óra számtalan kérdést vetett fel bennünk. Az este folyamán Gádor Mi-

ki barátunk kalauzolta a csoportot Jeruzsálem óvárosában. Elmentünk a Siratófalhoz, barangoltunk a zsidó és az örmény negyedben.

Másnap Sulamit Imber, pedagógiai igazgató ismertette az oktatási intézmény filozófiáját. Felvázolta, hogy hogyan illesztik be az oktatásba az áldo-

zatok, a tettesek és a külső szemlélők történeteit. Beszélt arról, hogy hogyan lehet a Holokausztot az egyes életkoroknak megfelelően oktatni. Dr. Kinga Frojimovics a magyar zsidók és a zsidókérdés a két világháború között problematikáját elemezte. Az Elpusztított Hitközségek völgyében Gittu Zitkovits és Eszter Miron túlélők történeteit hallgathattuk meg. A szervezők számára fontos volt, hogy Jeruzsálemmel is minél jobban megismerkedjünk. Amir Golani régész kalauzolt minket buszos kirándulásunkon, mely során a város egyes külső kerületeit, Gilot, Armon Hanacivot, Har Hacofimot és Neve Smuelit látogattuk meg. A szerda délelőtt dr. Rafi Vagoé, a Tel Avivi Egyetem tanáré volt. Elsőként a modern antiszemitizmus európai kialakulásának körülményeit ecsetelte, majd a náci rasszista ideológia és zsidó ellenes németországi politika került terítékre. Az antiszemitizmus iskolai kezeléséről Chava Baruchal beszélgettünk. Vele kerestük fel a Nők a Holokausztban időszak kiállítását. A Yad Vashem weboldalán található magyar nyelvű oktatási anyagokat is megismerhettük ezen a napon (www.yadvashem.org). Este a jeruzsálemi magyar közösség tagjaival találkoztunk.

(Folytatás a következő oldalon)

Izraelben is a Menházat képviseltük

Találkozó a Vajnorsky családdal

Tanulmányút a jeruzsálemi Yad Vashemben

(Folytatás az előző oldalról)

A klub összejövetelét Eszter Miron nyitotta meg, a nap előadói az izraeli magyar napilap az Új Kelet munkatársai voltak. Róna Éva Sütő Andrásra emlékezett, Gideon Perrel új könyvéről Ádám Ráchellel a Kol Israel (izraeli közszolgálati rádió) magyar adásának vezetője beszélgetett. Az este folyamán találkoztunk Miriam Neiger Fleischmann komáromi születésű festőművésznővel. Miriam megmutatta az esti Jeruzsálemet.

Dr. Rob Rozett csütörtök reggel a zsidó vezetés dilemmáiról, a Judenáratok szerepéről adott összefoglalást történelmi szemmel. Az új oktatási központba is ellátogattunk, ahol megnéztük a vizuális oktatótermet, olyan kérdésekről hallhattunk a túlélőktől, tanároktól, történészekről és rabbiktól, mint például: Hol volt Isten a Holokauszt alatt? Vannak-e határai a Holokauszt művészi reprezentációjának?... Pillantást vetettünk a Yad Vashem filmtárára, majd megnéztük hogyan rögzítik az Emléklapok adatait a számítógépes rendszerbe. A cso-

Komárom az Elpusztított Hitközségek völgyében

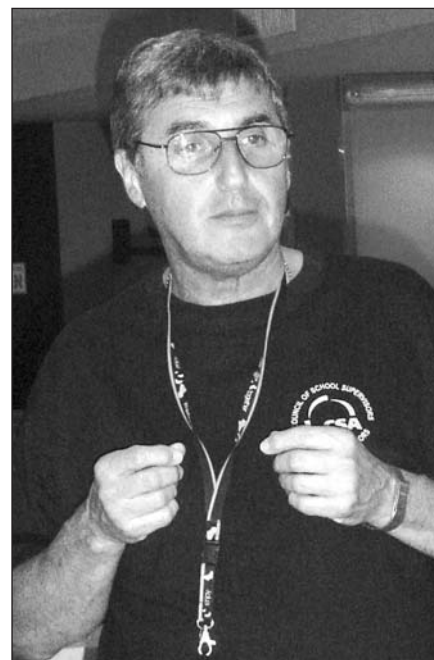
port megemlékezést tartott a semmibe menő Marhavagonnán és az Emlékezés csarnokában is, melynek hamvakat takaró padlóját 6 millió mozaik fedi. Megismerhettük még Márta történetét, aki Lengyelországban élte túl azokat a borzalmas éveket. Yael Richler, „Körök” - Zsidó értékek a Holokauszt alatt című oktatási csomagról tartott előadást. A délután folyamán Tel Avivot és Yaffot kerestük fel, jutott idő egy kis fürdőzésre is a Földközi - tengerben.

A Holokauszt irodalmi tükröződéseiről Jakov Barzilai tartott előadást, az író és költő saját könyvét ajándékozta a képzésen résztvevőknek. A diaszpóra zsidó oktatási kérdéseiről dr. Ráchel Korazim, a Szochnut munkatársa ébresztett bennünk gondolatokat. A pénteki napon felkerestük az Óvárost, jártunk a Templomhegy történetét bemutató Davidson centerben és a Cion hegyen. Este dr. Gabi Barsaked vezetésével vettünk részt a Kabalat Shabaton egy zsinagógában. Az ünnepi vacsora után valóban pihenés következett. A shabati program az Izrael Múzeum meglátogatása volt. Mi a nap nagy részét a komáromi származású Vajnorsky családdal töltöttük. Jó volt újra látni Teri nénit, és két lányának családját. A nap vége felé Gádor Mikivel sétáltunk el a Jaffa kapuhoz, Dávid tornyához. A városfal mellett haladva eljutottunk a Siratófalig.

Az új hetet Dr. David Silberklang előadásával kezdtük, aki a Végső megoldásról tartott összefoglalást. A magyar zsidó cionista szervezetek bátor helytállásáról David Gur beszélt. A Horthy korszak zsidóságáról dr. Ha-

raszti György tartott előadást. Az OR-ZsE történésze segített eligazodni az eddig hallottak terén is. Kármán Gyuri bácsi, a Rabbiképző liturgia tanszékének vezetője, televíziós szakember a burgenlandi embermentőkről vetített egy rövidfilmet, melyből saját történetét is megismerhettük. A képzés témájának feszültségét az esti Hora-tánccház oldotta Yehuda Ben Harush vezetésével.

Hétfőn dr. Rafi Vago a Holokauszt tagadás és az antiszemitizmus modern világba kalauzolt el minket. Szomorú volt hallani, hogy milyen erősek ezek az irányzatok napjainkban. Szabadidőnkben felkerestük a Yad Vashem könyvtárát és levéltárát, ahol érdekességeket is találtunk közösségünkről. A záró beszélgetésen mindenki elmondhatta gondolatait az Izraelben eltöltött napokról, majd egy kis műsorra került sor Aron Dovid, Vencel

Sommer László, a tanárcoport vezetője

György és Szerdócz Ervin kántorok és Székelyhidi Hajnal operaénekes közreműködésével. A búcsúvacsora jelezte, hogy lassan véget ér jeruzsálemi utunk. Másnap a Ben Gurion repülőtér kifutópályája felé gurulva azon gondolkodtam, mennyire hasznos is volt ez a tíz nap oktatási programjaink szempontjából, milyen sok új embert ismerhettünk meg az út alatt, és mennyire jó volt viszontlátni a rég nem látott ismerősöket...

Köszönet a szervezőknek, hogy részesei lehettünk ennek az életre szóló élménynek!

Jövönk, ami összeköt – a régió oldala

Emlékezés Tatán és Tatabányán

Június 17-én vasárnap reggel a tatai zsidó temetőben Einhorn László, a helyi zsidó közösség vezetője köszöntötte a megjelenteket, Davidovics László rabbijelöltet, Kerti Katalin képviselő asszonyt, a KZSH elnökét Pasternák Antalt, a tatai, tatabányai és onnan elszármazott hittestvéreket.

Davidovics László látta el a rabbi és a kántori feladatokat, beszédében az

den idők mártírjainak emlékére“ elnevezésű központi emlékműnél.

Koradélután a tatabányai zsidó temetőben folytatódott az emléknep. A Hit gyülekezete által rendben tartott kis emlékparkban (a város külterületén, a főútról lépcsőn közelíthető meg), a gyülekezet tagjainak megemlékezése és izraeli úti beszámolója után Davidovics László rabbijelölt,

Kaddis Tatabányán

emlékezés fontosságát hangsúlyozta, illetve a budapesti Szeretkórház rabbijaként a túlélők meghallgatását, történetük hiteles feldolgozását emelte ki.

Einhorn László a város közösségre emlékezett. A megjelentek ezután kavicsokat helyeztek el a központi mártíremlékművön és megtekintették a Farkasházy Fischer család közel-múltban felújított síremlékeit.

A rendezvény a tatai zsinagóga kertjében (az épületben jelenleg római kőtár működik, amely hamarosan elköltözik és az önkormányzat tervei szerint az épületet a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének ajándékozta) felállított megyei emlékműnél folytatódott, ahol Kerti Katalin köszöntötte a résztvevőket, köztük dr. Hidas Jánost az önkormányzat alelnökét. A beszédek mellett a programot Téri Sándor, a tatabányai Jászai Mari Színház színművésze szavaltata tette még meghatóbbá. A rendezvény végén az emlékezés köveit helyezték el a 2004-ben felavatott „Min-

maid a város zsidó közössége nevében Ádám Róbert János, a Szenes Hanna Magyar-Izraeli Baráti Társaság titkára emlékezett. Zárásként közös

Megemlékezés a tatai zsinagóga kertjében

Kaddis hangzott el, Oláh János, az Országos Rabbiképző- Zsidó Egyetem tanárának vezetésével.

Bethlen téri vendégek

2007. május 28-án a Budapesti Zsidó Hitközség Bethlen téri körzetének tagjai látogattak el Komáromba. A közel harmincfős csoportot Deutsch Róbert főrabbi és Kálmán Tamás, a körzet elnöke vezette. A vendégeket Paszternák Tamás és Paszternák András, a KZSH programszervezői köszöntötték, beszéltek a közösség múltjáról, jelenéről és a jövő terveiről. A látogatók megtekintették a Bécsi Zsidó Múzeum Zsidó esküvő című vándorkiállítását a zsinagógában, majd a Wallenstein Zoltán teremben megnézték Susanne és Péter Scheiner Emlékezések a jövőért - Zsidók Komáromban című dokumentumfilmjét. A komáromi hitközség történetéről a Schnitzer Ármin Mikromuzeumban eltöltött percek után kaptak teljes képet a budapesti látogatók. A városnézés során felkeresték a helyi zsidóság és Komárom nevezetességeit. A séta közben megálltak az egy-

Bethlen tériek az Európa Udvarban

kori ortodox és neológ zsinagógánál, a bencés gimnáziumnál, mely ma Selye János nevét viseli, Schwarz néni egykori étterme előtt a Fekete Kutyánál és a II. világháború óta rosszlemkű Klein háznál is. A belvárosban a Klapka tér, a Tiszti Pavilon megtekintése mellett jutott idő az Európa Udvar megcsodálására. A téren található az az épület, ahol a város első zsinagógája működött. A délután folyamán a Shalom klubban találkoztak a helyi és a budapesti közösség tagjai. A Bethlen tériek a körzetük életéről számoltak be, majd sor került a délutáni imára Markovics Tibor vezetésével, a zsinagógában. Reméljük, hogy ez az együttműködés a jövőben is folytatódik, a Komáromi Zsidó Hitközség kapui minden vendég előtt nyitva állnak.

Sámor ve záchor

Pasternák Antal, a KZSH elnökének beszéde a komáromi Mártírnapon

Emlékezz és őrizd meg- sámor ve záchor, sómajr vö zóchajr, hangzik el zsinagógáinkban minden szombaton e két szó. A Tóra e szavakkal írja elő nekünk a Shabat megtartását. E két szó jegyében szeretném megosztani Önökkel gondolataimat.

Hatvanhárom esztendő után is emlékezünk.

Ennyi év alatt sokan, sok mindent elmondtak a vézskorszakról, a komáromi és környékbeli zsidóság tragédiájáról. Hatvanhárom év, több mint hat évtized, az akkori idők szemtanúi, a túlélők az emlékezés kötelességét hagyták ránk és azt, hogy tegyünk meg mindent annak érdekében, hogy soha senkiben még a gondolata se merülhessen fel annak, hogy újra ilyen gaztettet lehessen elkövetni.

Emlékezni sokféle módon lehet, Izraelben élő hittestvérünk a közelmúltban édesapja fotóját ajándékozta kis múzeumunknak, mondván itt a helye szeretett városában. Egy másik család eredeti, korabeli levelezőlapokat küldött, tudva, hogy fontos üzenetük van az utókornak.

A Komáromi Zsidó Hitközség programjaiban mindig is kiemelt helyet kapott a Soá a Holokauszt, az idei évben első alkalommal rendeztünk megemlékezést az ENSZ által január 29-re beiktatott napon az Auschwitz - Birkenau tábort felszabadulásának évfordulóján. Különleges nap volt ez életünkben, három témában három szakember tartott nagyszerű előadást, hallhattunk Komárom és a Holokauszt kapcsolatáról, Boldog Salkaházi Sáráról és részt vehettünk a zsinagógai gyertyagyújtáson is. Ez is az emlékezés egyik formája... Nagy öröm volt számunkra, hogy egyik előadónkat később a Selye János Gimnázium is felkérte, így több száz diák is hallgatta a vézskorszakról a nagymúltú komáromi iskolában.

Pár héttel ezelőtt a Tiszti Pavilon dísztermében elevenedett meg a vézskorszak két kislány Ecséri Lilla és Heiman Éva naplója nyomán A piros bicikli előadásán.

Emlékezni kötelességünk, zsidóknak és nem zsidóknak egyaránt. A nem zsidó barátaink által szervezett megemlékezések egyik szép példája régióinkban Nagymegyér városa, ahol

az egykor nagy közösségből mára senki sem maradt, mindössze a temető és négy éve a város központjában a szlovák, magyar és héber nyelvű emléktábla. Ma délután mi is ott leszünk a lassan hagyományossá váló ünnepségen, melyet évről évre a helyi gimnázium tanára, Varga László szervez. E történetet annak reményében idéztem, hogy akad még pár község és város régióinkban, ahol követik majd a megyeriek kezdeményezését...

A komáromi emlékezések sorában az idén ősszel ismét rendhagyó esemény következik, amikor Az Élet Meneke Alapítvány által üzemeltetett marhavagon, amely a Soá mozgó kiállítás, Dél-Komárom pályaudvarán áll majd egy hétig, hogy mindenkinek, időseknek és fiataloknak, iskolásoknak és nyugdíjasoknak lehetősége legyen látni, milyen is volt, hogy is nézett ki a vagon. Sokaknak ez volt az utolsó hazai állomás, innen indultak az Endlösung, a végső megsemmisülés felé. A Dél-Komárom pályaudvarán ma naponta megfordulók nagy része valószínűleg nem tudja, mi is történt ott 63 évvel ezelőtt.

Az 1944 júniusában induló szerelvények jelentős része a lengyelországi Auschwitz- Birkenauba érkezett.

A tábor területén megtalált kéziratok egyike Zalmen Gradoskitól származik, aki így ír a megérkezés pillanatairól.

"Félelemmel telve és végtelenségig kimerülve tocsogtunk a szétázott agyagtalajon. Sírjainkhoz értünk, ahogy elneveztük új házainkat.

Épp csak megérkeztünk, épp csak levegőt vettünk, már egypárunkat elértek a botcsapások. Már folyt a vér a felrepedt fejünkől és a megsebzett arcunkból. Ez az újonnan érkezettek üdvözlése. Mindenki bódultan néz körbe, hova hoztak bennünket. Tudunkra adják kíméletlenül, hogy ez a tábori élet rendje. Itt szigorú vasfegyelem uralkodik. Ez itt a halál tábora. Holt sziget. Az ember nem azért van itt, hogy éljen, hanem azért, hogy mielőbb elpusztuljon. Az élet számára itt nincs hely. Ez a halál rezidenciája..."

Valószínűleg komáromi hittestvéreink, apák, anyák, gyerekek, idősek, köztük nagyszüleim is valami hasonló érezhettek, mikor odaértek a zsidórámpára.

Oda ahonnan már nagyrészüknél csak egy irányba vezetett az útja a gázkamra, majd a krematórium felé.

(Folytatás a következő oldalon)

Egyre kevesebben..."

Sámor ve záchor

(Folytatás az előző oldalról)

Ott a birkenauai krematóriumok romjainál állva érzi az ember azt a pusztítást, melyet a náci német gépezet és helyi segítők véghezvittek.

Az emlékezéssel egy időben fel kell emelnünk szavunkat az antiszemitizmus minden megnyilvánulásával szemben. Nem hagyhatjuk, hogy még egyszer valakit azért érjen sérelem, mert származása, vallása zsidó. E felépés azonban nemcsak a mi feladatunk, hanem minden jóérezsű emberé is. Úgy gondoltuk és gondoljuk ma is, hogy az antiszemitizmus ellen az oktatás, a tudás bővítése a megoldás, ezért is tárjuk ki időről időre a Menház, a mikve vagy a temető kapuját, hogy a komáromiak és a környékeliek tudják, e városnak van, volt és lesz is zsidó hitközsége.

Sikerünk bizonyítéka a Komáromi Napok alatt vendégül látott 400 érdeklődő. Kis lépésekkel haladunk előre, a cél felé, hogy komáromiak és környékeliek legalább életükben egyszer járjon a zsinagógában.

Az oktatással azonban minden célt nem érhetünk el, ha körülnézünk 2007 Komáromában, egyre gyakrabban találkozhatunk zsidóellenes megnyilvánulásokkal. Az antiszemita írások szerzőinek jelentős része egyik közintézményünk vezetője vagy munkatársa, egy olyan intézményé, mely a kultúra meghatározója és formálója régióinkban.

Felháborító és megengedhetetlen, hogy ez így legyen, ezért a Komáromi Zsidó Hitközség minden eszközt felhasználva tiltakozik a jövőben e helyzet ellen.

Az „emlékezz” mellett a másik szó az „örizd meg” megőrizni azt, amit szüleink, nagyszüleink generációjától kaptunk és tovább adni azt a fiatalabbnak. Lödör vador, azaz nemzedékről nemzedékre, mint az a most záruló ifjúsági találkozó címében is szerepel.

Megőrizni és tovább vinni ez a feladat. A komáromi zsidó közösség elnökeként naponta találkozom e szavak súlyával és azzal a felelősséggel, amely e gondolatok mögött meghúzódik. Hitközségünk válaszút elé érkezett. Fülemben csengenek Scheiner Péter barátunk hat évvel ezelőtt forgatott filmjének záró gondolatai „még ta-

lálkoznak zsidók Komáromban” A kétezres évek elején nem is éreztük át ennyire a „még” szó jelentését. Időről időre megnézve a filmet arcok jönnek elő, a komáromi zsidóság meghatározó arcai, akik ma már itt nyugszanak az Aranyember utcájában. Olyan emberek, akik részei voltak e közösségnek, kötődtek hozzá.

Tavaly ősszel gyönyörű pillanatot élhettünk át a komáromi zsinagóga 110 éves születésnapján, amikor megújult a Bét HaKneszet belseje. Ott és akkor is az volt a cél, hogy még sokáig zsinagógaként működhessen, a találkozás házaként, ahol találkozunk hittestvéreink a távolabbi és szélesebb régióból és találkozunk zsidók és nem zsidók is, de mindenképpen emberek töltik meg a teret...

A válaszüton a komáromi zsidóság jövője a tét, az hogy lesz e még pár év, évtized múlva hitközség.

Felteheti magában a kérdést a jelenlevő, miért is kapcsolódnak e gondolatok a mai emléknaphoz, miért erről beszél a közösség vezetője. E kérdésre kettős válasz adható, egyrészt, pont ez volt a végsőmegoldás célja, a zsidóság eltüntetése... Másrészt ez az a hely, ez az a rendezvény, ahol a komáromi és az innen elszármazott zsidóság legnagyobb létszámban találkozik. Tudom, sokakat ez az évi egy emléknaphoz köt őseikhez, őseik hitéhez, sokan vannak, akik még ilyenkor sem jönnek el...

Most az ötvenes hatvanas generáción a sor, a mi hozzáállásunk határozza majd meg a jövő hitközségét. Az elmúlt évek programjai mind-mind azt a célt szolgálták és szolgálják ma is, hogy kapcsolódási pontot biztosítsanak a mai kor embere és a judaizmus között, hogy hol ez a pont az mindenkinél egyéni döntés kérdése.

A mi célunk az, mindenkinél meglegyen ez a pont, és aktív részese legyen a komáromi zsidó életnek. Jöjjön városunkból, vagy egy kis faluból, vagy a határ másik oldaláról...

Ettől függ a komáromi zsidó jövő, ettől függ, hogy lehet-e még víziója közösségünknek.

A tavalyi nagyünnep alkalmából fiatalabb és középkorú tagjaink egy-egy Zsidónak lenni könyvet kaptak ajándékba. Bizom benne, hogy sokan

forgatták, forgatják rendszeresen. Gondolataimat a Donin könyv utolsó lapjának szavaival és egy szebb jövő reményével zárom: „A zsidóság életben maradásához nem elég, ha lojalitást tanúsítunk a judaizmus iránt vagy másvalami iránt, aminek alapján zsidók maradhatunk. Ha a zsidó létnek nincs tartalma, akkor a zsidóság mint nép vagy hit fennmaradásának nincs semmi jelentősége. De aki hisz a fennmaradás fontosságában annak magának is tartalommal kell megtöltenie életét.”

Mártírnap Nagymegyeren

Verőfényes napsütésben kezdődött az emlékünnepe a négy éve a város központjában felavatott háromnyelvű emléktáblánál. Az esemény főszervezője ezúttal is Varga László, a helyi gimnázium történelemtanára volt, ő köszöntötte a megjelenteket, a város vezetőit, Kardos Péter főrabbi urat, Kardos László kántor urat, a dunaszerdahelyi, győri és komáromi hitközségek képviselőit. A főrabbi úr beszédében felidézte közelmúltbeli izraeli látogatását, köztük egy nagymeyeri túlélővel való találkozását. Varga úr olvasta fel az Izraelben élő Weisz Józsuá üzenetét (lapunkban olvashatják). A programban közreműködött Zakál Gyula versmondó és a helyi Bárdos Lajos Vegyeskar.

Fontosnak tartjuk, hogy azokon a településeken is megemlékezzenek a Vészorkorszakról, ahol ma már nincsenek hittestvéreink. Varga László e misszió egyik kiemelkedő képviselője. Csak így tovább!

További, holokauszt-megemlékezésekkel foglalkozó híreinket lapunk 11. oldalán olvashatják.

Újévi üdvözlőlap és Luach

Kérjük kedves olvasóinkat, hogy a titkárságon szíveskedjenek jelezni augusztus 10-ig, hogy a közelgő Nagyünnep alkalmából mennyi ünnepi üdvözlőlapra és luachra (zsidó naptár-cseh vagy magyar nyelvű változat) tartanak igényt.

Telefon: 7731-224.

Macesz Maci és Sófár Süni kalandjai avagy az ifjúság oldala

LEDOR VADOR

Egy hétvége Komáromban

Szverle Balázs beszámolója

Napfényesen indult a péntek délután a Menház kertjében, ahol a már felállított sátor jelezte, hogy kezdetét vette a találkozó. Lassan gyűltek a fiatalok, a kert kezdett benépesedni.

Még egy későn érkező társammal együtt megnéztünk egy filmet, mely a komáromi zsidó életet mutatja be röviden. A filmben megszólalt a rendezvény két fiatal szervezője: Paszternák Tamás és Paszternák András. Kettőjük munkája és jelenléte nagyon fontos a város zsidó élete szempontjából, ugyanis az ő lelkesedésük is az egyik biztosítéka annak, hogy Komáromban a jövőben is lesz zsidó élet. A szombat bejövetelét Totha Péter Yoel rabbi vezette Várnai Gábor kántor segítségével. Egy különleges Shabatra készültünk. Akkor ugyanis még csak sejtettük, hogy tartalmas és hasznos beszélgetések lesznek, de nem tudtuk.

A bemutatkozás alkalmával mindenki mondatot mondott magáról. S vacsora közben már kezdetét is vette a beszélgetésáradat. Másnap reggel folytatódott, amikor is Horváth Irma segítségével kerühhettünk közelebb a zsidó nő képéhez. Egy olyan képhez, mely mára úgy néz ki, hogy mentesülni látszik a sztereotípiáktól. Manapság a zsidó nőt nem feltétlenül kell azonosítani a „jiddishe mama” alakjával. A beszélgetés közben egy érdekes játékot is játszottunk, melyben a teremtesen keresztül nézhettük meg a nő szerepét. A következőkben pedig a rabbink beszélt a shabat-ról, s mindarról, amit tudni kell e fontos alkalomról. Lehetőség nyílt sok kérdés megválaszolására is, melynél a válasz nem volt egyértelmű számunkra. Így fontos volt, hogy beszéljünk róla. A szombati ebéd után egy kellemes sétára indultunk a belvárosba, illetve a komáromi Öreg Várba. Nem mindennapi idegenvezetésben volt részünk. Mind András részéről a belvárosban, mind a várban az idegenvezető hölgy részéről. András ugyanis a Fekete Kutya nevű vendéglőnek otthont adó házról árulta el, hogy régebben zsidó tulajdonban volt. A várban pedig megcsodálhattuk azt a még felújításra váró részt is, amiben anno a szovjet csapatok állomásoztak. S a várban sétálva volt időnk elmélkedni az egykori építészet nagyszerűségén, ugyanis a komáromi erőd bevehetetlen volt. Délután még volt egy izgalmas beszélgetésünk, ahol az érsekújvári hitközség tagjai Lang Tamás elnök vezetésével ébresztettek bennünk gondolatokat az idősebb és a fiatal zsidó generáció viszonyával kapcsolatban. Rávilágítottak arra a nehézségre, hogy nehéz a kisebb településeken a kehlákat életben tartani. Nagy generációs hézag van ugyanis a Holokauszt miatt. A másik nehézséget a kivándorlás jelenti, illetve a fiatalok elvándorlása a kisebb településekről. Szlovákiában mintegy háromezer zsidó él.

Este a Havdala után ismét egy hangulatos beszélgetés vette kezdetét, néhány fáklya és szúnyog társaságában. A beszélgetés összefoglalta a napot, sokan megértették és elkezdtek feldolgozni azt a sok remek gondolatot, amit a nap folyamán hallottunk.

A vasárnap a megemlékezés és az összegzés jegyében telt.

Dél előtt a temetőbe látogattunk, ahol részt vettünk azon a megemlékezésen, amely a komáromi zsidó lakosság deportálásának állít emléket. Beszédet mondott több prominens személy, többek között Pasternák Antal is, aki a helyi hitközség elnöke. Minden beszédben kiemelt szerepet kapott az antiszemitizmus elleni harc. Ugyanis napjainkban mind Szlovákiában, mind Magyarországon egyre jobban kezdenek elharapózni ezen megnyilvánulások.

Az oldal a Jewish Child's day támogatásával jött létre!

Szép számban jöttek el az eseményre az emlékezők. Sajnos egyre kevesebb túlélő tud részt venni, s átadni az ott történt borzalmakról szóló történeteket. De nem felejtünk, még ha nem is éltük át sokan a borzalmakat, soha többé nem szeretnénk olyan világot megélni. Ezért fontos a megelőzés, s mindenféle antiszemita megnyilvánulások csírájában történő elfojtása. A temető után a Menháznál folytatódott a megemlékezés. Ahol gyertyát gyújtottunk az áldozatok emlékére. Mindenki elmondhatta, hogy ki milyen élményekkel távozik. Engem rengeteg élmény ért. S megköszönöm ezúton is a nagyszerű szervező páros testvérenek Paszternák Tamásnak és Andrásnak ezt a csodálatos hétvégét. S mindenkinek, aki tett valamit azért, hogy a kis települések zsidó vallású tagjainak is adtak egy nagy szeletet a zsidóság érzéséből. Még jobban megerősödött bennem az érzés, hogy remek érzés zsidónak lenni. És boldogan megyek tovább az ősök által jelzett úton.

Szverle Balázs (Bicske)

*Az esemény támogatói: JHF- Hollandia, JOINT, JCD- London, Komárom városa, Nyitra Megye Önkormányzata
A kóser étkezést a Carmel kft. biztosította Budapestről.*

Generációk Sátra

Hosszú idő után a Ledor Vador Ifjúsági Találkozó ideje alatt nyitottuk meg újra a Menházba látogatók előtt az épület kertjét. Nagy álmunk volt, hogy újra életet vigyünk az udvarba. A találkozó első napjának reggelén hozzákezdünk a Generációk sátrának építéséhez. A zöldellő bokrok és fák között, madárcsicsergést hallgatva vártuk a vendégeket, és itt tartottuk a legtöbb programot is. A Kabbalat Shabat előtt a hitközség tagjai is kipróbálhatták a sátrat. Számomra a legmeghatóbb a Havdala volt szombat este. Fialatok és a középgeneráció tagjai töltötték meg a kis építményt, melyet fáklyák világítottak meg. Totha Péter Yoel áldásai után Várnai Gabi invitálta éneklésre a jelenlévőket. A Menház udvarát énekszó lengte be... Hihetetlennek tűnt az egész... Komárom 2007 júniusában történelmet írtunk...

A zsidó otthon – a család oldala

Nagymegyertől Givatayimig – 18. rész

Wekerle, felszabadulás, teendők

Mikor az „unalmas“ névsorkör-mölés szünetelt az Üvegházban, akkor sem ásítottunk ölbe tett kézzel, mindig kerestünk valamilyen elfoglaltságot, amiről úgy véltük, hogy a jövőben (!) hasznos lesz. A különböző ifjúsági mozgalmak tagjai a ház, lehetőleg távol eső sarkaiban kerestek maguknak helyet, ahol együtt lehettek, és valamilyen mozgalmi tevékenységet fejthettek ki. Voltak, akik a padlás egyik sarkába húzódtak, másoknak éppen egy másik sarok „tetszett“ vagy jutott. A mi mozgalmunk a pincét választotta. Az ott raktározott üvegekockákból határfalat építettünk „területünk“ megjelölésére, hogy helyet biztosítsunk az utánunk érkező embereink számára.

Elkezdtem fordítani, németről magyarra, egy cionista témájú könyvét (mert éppen az volt kéznél). Akadt egy csinos önkéntes lány, akinek „jó írása“ volt és neki mondtam tollba a fordítást. Nem tudom honnan vettünk ehhez egy üres füzetet. Egy más ötlet volt összegyűjteni az utókor számára az összes héber, palesztinai dalokat, magyar fordításukkal együtt, amiket a mozgalomban, olyan áhítatosan énekeltek. Mindez, egyrészt szórakozás is volt és meg voltunk róla győződve, hogy történelmi értékű munkát végzünk. Voltak „komolyabb“ megbeszélések is a „jövőt“ illetőleg, ami persze jóval a láthatáron túl volt és majdnem utópiának számított.

Közeledett a Chanuka és elhatároztuk, hogy az első estét megünnepeljük egy aktuális paródiával a feszült hangulatot oldva egy kicsit. Az Üvegházat kineveztük a modern Nőé bárkájának, a vezetőit Nőé családjának és a künn zajló vihart a mindent elnyelő Özönvíznek. Már hallatszottak az ágyúlövések és tudtuk, hogy a front közeledik. A legfontosabb célun-

kat elértük. Az „előadás művészi értékéről“ nem beszélve, a házban bennszorult százak nagyokat nevettek az előadás folyamán, és a végén tapsal jutalmaztak meg bennünket.

A zsúfoltság az Üvegházban rohamosan nőtt. A menlevelek segítségével kiszabadított munka-szolgáltatások százait hozták oda. A bezsúfolt lakók száma meghaladta a 2000-et (egyesek szerint, a 4000-et) és ez a helyzet lehetetlenné tett minden munkát. A Mentési Bizottság, a tevékeny csoporttal együtt, átköltözött a közeli Wekerle utca 17-be, ami szintén bizonyos fokú védeltséget élvezett. Én is az átköltözők között voltam. Egy kis szobácskában, közvetlen a zuhanyzó mellett (valószínűleg valamikor öltöző szoba volt) harmadmagammal voltam elszállásolva. Ott, legalább, lehetett naponta mosakodni. Persze, dolgozni is lehetett, nem emlékszem, mit, valószínűleg, folytattuk a névsor írását.

Egy délelőtt, a kapuban álló őrségtől jelentették, hogy egy Róth Chaja nevű, csinos, fiatal lány keres engem. Azt mondja, hogy ő Róth Sosa nővére, ismerem-e. Róth Sosát nem ismertem személyesen, de tudtam, hogy a mozgalom aktív tagja. Kértem, hogy a vendéget küldjék fel hozzám. Az örnek, úgy látszik, jó szemű volt. Egy jól öltözött (azokban a napokban!), mosolygó lányt fogadtam. Mesélte, hogy Sosa, húga, a Mentési bizottság vonatjával elutazott, állítólag, Palesztinába (mint az én testvéreim). Ő az édesanyjával, valahol bujkál, „árja“ iratokkal és jött valami élelmiszert szerezni, amiben súlyos hiány volt a városban. A ház udvarán, ugyanis, volt a nagy élelmiszer raktár, ahonnan a „védett házakat“, az Üvegházat, a gyereketthonokat és részben, a gettót élelmezték. A raktárt

Teichman Efra vezette. Felajánlottam vendégemnek, hogy lekísérem (a második emeletről) a földszintre, a raktárba és mondok egy jó szót Efrának, az érdekében. Lemenet, valamilyen palesztinai nótát fütyörészttem, mire Chaja megkérdezte, hogyan van kedvem fütyülni, ebben a szörnyű helyzetben. „Mi történhetik, kérdeztem, legfeljebb megúsztatnak a Dunában!“ (akkoriban, ugyanis, a nyilas bitangok, csoportokban vitték az elfogott zsidókat, a Duna partra, és ott sortüzet nyitottak rájuk. A zajló Duna vize piroslott a zsidó vértől). Chaja zavarba jött akasztófahumorom hallatára. Elbúcsúztunk a raktár bejáratánál.

Az ostrom egyre nehezebb lett. Már nem lehetett a föld színe fölött tartózkodni. Mindenki az óvóhelyre szorult, nem csak a légitámadások miatt. A csatazaj egyre közeledett, míg január 18-án arra az örömhírré ébredtünk, hogy szovjet katonák szaladgálnak az utcán. Nem tudom leírni, mit éreztem abban a pillanatban. Az a szörnyű, nyomasztó érzés, ami mérhetetlen súlyával nehezedett, valahová, a tudatom mögé, egy csapásra eltűnt. Úgy éreztem, hogy lebegek a megkönnyebbüléstől. Ez az érzés tartott, dacára a kiábrándulásnak, amit a szovjet katonák barbár viselkedése okozott. Az ostrom utolsó napjaiban a nyilasok, az Üvegház előtt meggyilkolták a Mentési Bizottság három központi emberét, Weisz Arthurt, Komoly Ottót és Hunwald Szimchát. Béke poraikra.

Az utcákon megfagyott lovak hevertek, a mocskos hóban és emberek fejszéssel vágták belőlük a fagyott húst. Katonai autók roncsai tanúsítottak a súlyos harcokról, amik az utóbbi napokban, városzerte folytak. Alig volt ház, amit nem ért találat, vagy legalább golyószóró nyomai a

homlokzatán. Hová lett a szép Budapest?! Nem volt idő ezen tűnődni, mert rengeteg munka várt ránk.

A mozgalom, a Nemzetközi Vöröskereszt neve alatt, gyereketthonokat létesített, a náci, de főleg a nyilas uralom alatt elárult, vagy elhagyott gyerekek gondozására. Ezeknek a személyzete a mi, önkéntes embereinkből került ki. Az ellátás, a szörnyű élelmiszerhiány korában, Efra feladata és gondja volt. Dacára a nagybetűs tábláknak, amik a bejáratoknál bizonyították, hogy a ház a Nemzetközi Vöröskereszt védelme alatt áll, a nyilasok több helyen elvitték a személyzet embereit, és a gyerekeket a sorsukra hagyták, ha nem gyilkolták meg a helyszínen. Az első megbízatásom egy ilyen házba vitt. Velem volt két, vagy három lány, egy vég vászon és élelmiszer-csomagok. A látvány, ami a szemünk elé tárult, leírhatatlan. Kis gyerekek, jóformán csecsemők és nagyobbcskák, 5-6 éves korig, többen egy ágyban, élő és halott gyerekek, dizentériás piszokban és tetvesen, sírnak, visítanak, kenyeret és az anyjukat kérik. A bűz, ami az egész házat betöltötte, kibírhatatlan volt. A legszörnyűbb volt a 10-12 halott gyerek, kiterítve az előszobában, a padlón. Ebben a kétségbeesztő helyzetben kellett "rendet" tennünk, de, első sorban, a gyerekeket megmenteni. Kivettük a kis, hideg hullákat az ágyakból, ahol élő gyerekekkel voltak együtt. Voltak üres ágyak is, és rejtély volt, ki tett be 4-5 gyereket egy-egy ágyba. Csak azok tehették, akik a személyzetet elvitték. Kezdtük „tisztába tenni“ a gyerekeket. A vég vászonnál vágunk tiszta pelenkákat és lepedőket. De a dizentéria erősebb volt nálunk. Készítettünk valami darakását, tejporból, de a gyerekek sírtak, kenyeret akartak. Egy nagyobbacska húst kért. Nem volt sem ez, sem az, a raktárunkban.

(Folytatás a következő oldalon)

Kile Kaleidoszkóp

Csudák a Menházban

Krausz Judit látogatása

Verőfényes vasárnap délután volt, a Zsidó esküvő kiállítását három órákor nyitottuk ki... nem sokkal később meg is érkeztek az első látogatók Budapestről... ahogy távoztak, megszólaltam: „Anyu olyan jó lenne, ha ma esetleg Izraelből is benézne valaki.” Egy-két perc múlva kinéztem a zsinagóga ajtaján és egy középkorú párt pillantottam meg, akik egy idősebb hölgyet kísérték. Feltűnt még egy fiatalabb pár is, akikről rögtön az ugrott be, hogy ők szerintem izraeliek lehetnek... Így is lett, Krausz Judit néni látogatott el városunkba közel 60 év után... Nagy örömmel nézte meg a Wallenstein Zoltán teremben a rokona, Krausz Mór által vezetett komáromi neológ zsidó énekkar fényképét. Az igazán meghatározó dolgok ezután történtek a kis múzeumunkban. Judit né-

ni belépve a terembe a helyi zsidó focicsapat 1942-43-as képén felfedezte öccsét, Krausz Bandit és számos régi ismerőst. A zsidó családok gyűjteményében saját magát látta viszont nővérével. Az 1950-es évek elején egykori osztálytársnőjének, Gerhát Aranka néninek küldtek egy képet, mely a tel-avivi tengerparton készült. Aranka néni pár éve ajándékozta a fénykép másolatát a Schnitzer Ármin Mikromúzeumnak. A délután során újra találkozott Judit néni Izraelből Aranka nénival, az egykori padtársával a Menházban. Aranka néni még az 1943-as osztályképe is meg volt..., rajta Judit nénival... Akik ott voltunk, mindannyian a könnyeinkkel küzdöttünk... Ezekért a pillanatokért érdemes gyűjtogetni a múlt emlékeit!

PA

Nagymegyertől...

(Folytatás az előző oldalról)

Tanácsstalanul és kétségbeesetten álltunk, mikor benyitott egy szovjet katona és kérdezte, mi van itt. A szeme körüljárt, keresve, mit lehet elvinni. Összeszedtük minden cseh, szlovák és orosz tudásunkat, megmagyarázni, hogy mi van ott, és mit csinálunk. Láttam a beteg és a halott gyerekeket, és öklét rázva, egy nagyot káromkodott, ahogy kirohant az otthonból. Fél óra múlva visszajött, egy tisztel és még két katonával, akik több zsák élelmet, cukrot, lisztet, rizst és kenyeret hoztak. Ilyesmit már régen nem láttunk Budapesten. Ez a meglepő és nagylelkű adomány megmentette sok gyerek életét a Teleki Pál utcai otthonban. Bár ez egy egyedülálló gesztus volt, mégis megmutatta, hogy vannak emberséges és jó érzésű orosz katonák is.

Embereink szétszéledtek a többi, hasonló otthonokba is, ahol, emberfeletti odaadással és végtelen szeretettel, megmentettek vagy haterzer gyereket, akiket összegyűjtöttek és elvittek Békéscsabára, egy nagy gyűjtő otthonba, mert ott az élelmezés sokkal könnyebb volt. Vajda Józsi gondoskodott az élelem beszerzéséről. Ott összeszedték magukat és kihozták őket Palesztinába, gyermekotthonokba.

Kaptam még egy megbízatást, egy len-

gyel árva házban, mint oktató és tanító. A gyerekek szülei, vagy a háborúban pusztultak el, vagy, miután átszöktek Magyarországra, a német, vagy a magyar hatóságok kezébe kerültek és nyomuk vesztett. Első és fő feladatunk volt, bepótolni velük, amit az iskolából elmulasztottak. 6-18 évesek voltak. Persze, a nagy nehézség a nyelv volt. Nagyrésztük alig beszélt magyarul, csak lengyelül és részben, jiddisül. Én, viszont lengyelül nem tudtam. Felhasználtam a jiddist, amit ők más kiejtéssel beszéltek, mint én, amire még emlékeztem a szlovákból, és valamennyit a csehből. Zökkenővel, sok humorral, de tanultunk és, ami a legfontosabb - haladtunk. Nem voltak tankönyveink, sem tanrend, de volt sok jóakarát, készség és tanulni vágyás. Az otthon vezetői, Dr. Osterweil, egy lengyel orvos és neje, meg voltak elégedve az eredménnyel.

Az oktató munkával párhuzamosan, részt vettem egy otthon létesítésében, a mozgalom "felnöve" (kb. 20 éven felüliek) korosztálya számára, Zuglóban, az Ilosvai úton, egy szép, kis villában. Ez egy "Háchsará" (előkészítő) volt a leendő, kibuc, kollektív életformára. Mivel a városi közlekedés még nem működött, az utat Zuglóból a Szentkirály utcáig (az árva házba, közel a Károly körúthoz), naponta, oda vissza, gyalog tettem meg (jól kilépeve, több mint másfél óra, egy irányba).

Temetői hírek

A KZSH és a SZLOZSIHISZ közti megállapodás értelmében a temető egy része, amely a szövetség tulajdonát képezte visszakerült a KZSH tulajdonába, az ajándékozást a komáromi földhivatal bejegyezte. A KZSH a temető többi része tulajdonjogának rendezése érdekében tárgyalásokat kezdeményez Komárom városával.

☆

A KZSH a pozsonyi felüljáró közelében két kisebb területet adott bérbe az SSM Slovakia cégnek reklámtáblák elhelyezése céljából (a táblák nem a temetőre néznek, így nem zavarják a sírkert nyugalmát). A bevételt a temető karbantartására fordítjuk.

☆

A 2007-es év további időszakára a KZSH Vizslay Tibort bízta meg a gondozással.

☆

A temetői lakás felújítása az új ablakok beszerzésével folytatódik, melyeket a KZSH saját tartalékának terhére rendelt meg a vezetőség döntése értelmében.

☆

A KZSH a vonatkozó jogszabályok értelmében elkészítette és benyújtotta a Regionális Közegészségügyi Hivatalnak a komáromi zsidó temető működési szabályzatát. A hivatal munkatársai helyszíni bejárást tartottak, melyen a KZSH-t Pasternák Antal elnök és Kollár Zoltán vezetőségi tag képviselte.

PT

Nyertes pályázatok

Komárom Városa 10.000 Sk-val támogatta a Ledor Vador ifjúsági találkozót és 5000 Sk-val a KZSH időseket látogató programját. A JOINT szlovákiai képviselője 900 USD-vel járult hozzá az ifjúsági találkozó költségeihez. A londoni Jewish Childs Day 1000 GBP támogatja ifjúsági programunkat és a HH fiataloknak szóló oldalait.

PT

Nagymegyeren is emlékeztek

Nagymegyeriek, Egykori Polgártársaim és Szomszédaim!

Köszönetem és elismerésem Nagymegyer önkormányzati hatóságainak ezen komor szertartás megrendezéséért. Ez egy kegyelet teljes aktus az áldozatok emlékére.

tekintetét, mikor a gázkamrában elfogyott a levegő. Ez a szörnyű gondolat nem engedi elfeledni kegyetlen sorukat. Ezzel élek, ezzel alszom és ezzel kelek minden nap.

Mi volt a bűnük, mit vétettek, hogy ilyen súlyos büntetés járt nekik? Mit

A régió hitközségeinek vezetői a nagymegyeri mártírnapon

Hatvanhárom évet számoltunk, mióta szeretett családjaink, idős szüleink és fiatal testvéreink egy állati, gyűlöletet hirdető, embertelen rendszer áldozataivá, az auschwitzi gázkamrák és krematóriumok martalékává lettek.

Hat évtized egy ember életében hosszú idő, az élet javarésze, ami sok baj és fájdalom emlékét képes elhomályosítani, de a kora negyvenes évek sötét, nemzeti tragédiáját nem tudta a zsidó nép tudatában elfelejteni, vagy akár letompítani. A modern népirtás pokoli szerkezete áldozatainak hamuvá égetett vére még a lelünkben sajog. Utolsó jajkiáltásuk, halálhörgésük még a fülünkben cseng. Még ma is képtelen vagyok elképzelni jámbor apám, nemeslelkű anyám és zsenge, fiatal hugaim arcát,

vétett a sokszáz megyeri és a sokmillió európai zsidó, akik mind erre a szörnyű sorsra jutottak?

Csak egy bűnük volt: Zsidónak születtek!

A világ szabad népeinek elsőszámú, szent kötelessége elszánt, megalkuvás nélküli harcot hirdetni és folytatni minden faji, vallási és nemzeti megkülönböztetés, vagy gyűlölet ellen. Csak így lehet elejét venni hasonló borzalmaknak, és megakadályozni megismétlődésüket a jövőben. Csak így tud a haladó, szabad emberiség könnyíteni a múlt és jelen népirtásának engesztelhetetlen bűnén!

Egykori nagymegyeri polgár,

Weisz Jehosua - Hermann
Izraelben lakó, volt nagymegyeri
Holokauszt túlélő

A Holokauszt vagon Dél-Komáromban

Az Élet Menete Alapítvány által üzemeltetett Holokauszt vagon, 2007. október 17-24-ig Dél-Komárom pályaudvarán áll majd. Bővebb információkat a www.eletmenete.hu oldalon és a HH következő számaiban olvashatnak.

Vezetőségi ülés Pozsonyban

Hosszú kihagyás után június végén tartotta soros ülését a SZLOZSIHISZ elnöksége a pozsonyi hitközség termeiben.

A KZSH-t Pasternák Antal elnök képviselte. Az ülésen a szövetség gazdálkodásának kérdései mellett megvitatták az egyes vagyonelemek értékesítésével kapcsolatos teendőket és az aktuális kérdéseket is.

Új kistestvér a Pónem

Nagy érdeklődéssel vettük kezünkbe új kistesvérünket a budapesti Bethlen téri körzet havilapját a Pónemet. A színes kiadványban érdekes cikkeket olvashattunk a közösség életéről. A szerkesztőknek sok sikert és kitartást kívánunk. Bis 120!

a Hitközségi Híradó
szerkesztői

Csillagtúra

A budapesti Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely ötnapos csillagtúrát szervezett Magyarországon. Az elsősorban diákok számára készült program célja az volt, hogy minden nap más-más olyan helyet keressen fel, ahol jelentős zsidó közösség élt, vagy a vészorszak alatt fontos események történtek.

Az utolsó napon, 2007. július 6-án pénteken Dél-Komáromba, a Csillag erődbe látogatott a Pécsi Tibor és Dittel Szilvia által vezetett csapat. A résztvevőknek Botos János történész tartott előadást, majd Pasternák Antal a KZSH elnöke a komáromi zsidó közösségről beszélt.

A programról részletesen: A 437 ezer nyomában, Csillagtúra a vidéki zsidóság holokausztjának kutatására, 2007. július 2-6.

Az elmúlt két évben (2005, 2006) már szerveztünk hasonló jellegű foglalkozás sorozatokat „Régen volt, hol is volt?!” címmel, amelyek elsősorban a budapesti zsidóság történetét és vészorszak alatti sorsát dolgozták fel.

(Folytatás a szlovák nyelvű
rész 3. oldalán)

Deň Martýrov vo Velkom Mederi

Spomienkový deň, za slnečného jasu, sa začal v centre mesta pri trojjazyčnej tabuli odhalenej pred štyrmi rokmi. Hlavný organizátorom už tradične bol profesor dejepisu miestneho gymnázia pán Ladislav Varga, ktorý uvítal prítomných, medzi nimi vedenie mesta, hlavného rabína pána Péter Kardosa, kantora László Kardosa, predstaviteľov susedných komunít z Dunajskej Stredy, Győru a Komárna. Hlavný rabín v prejave spomínal na svoju návštevu v Izraeli, kde sa stretol aj s jedným človekom, ktorý prežil vojnu a pochádza z Veľkého Mederu. Pán Varga prečítal list z Izraelu, ktorý napísal Józsuá Weisz a ktorý si môžete prečítať na našich stránkach, V programe recitoval Gyula Zakál a vystúpil aj miestny spevokol Lajosa Bárdosa.

Pokladáme za dôležité, aby boli spomienkové dni aj v tých obciach, kde už nežijú naši súverenci. Význačným podporovateľom tejto myšlienky je pán profesor Ladislav Varga. Prajeme mu, aby v zdraví v tomto pokračoval aj naďalej.

Csillagtúra

(Folytatás a 11. oldalról)

Érdekes módon a foglalkozásokat elsősorban nem zsidó származású diákok látogatták, akik a végén kinyilvánították, hogy a zsidósággal kapcsolatos

előítéleteik és attitűdjeik az elfogadás és a mélyebb tolerancia felé mozdultak el.

Ezen programok sikerén felbuzdulva döntöttünk úgy, hogy kitágítva a vizsgáldóság körét Budapestről induló csillagtúra formájában bejárjuk Magyarország különböző tájait. Mindenhol felkeressük a mára már többségükben eltűnt zsidó közösségek nyomait. Együttal a Közalapítvány céljainak megfelelően azt is bemutatjuk, hogy az adott helyen mi történt a helyi zsidósággal az 1938-45 közötti időszakban. Olyan helyszíneket választottunk, amelyek a Holokauszt Emlékközpont állandó kiállításához is köthetők.

A program során meglátogatjuk az eredeti helyszíneket, de emellett több visszaemlékezést is bemutatunk a résztvevőknek. A diákokat és a tanárokat egyaránt bevonjuk az adott témák feldolgozásába, különböző feladatok megoldásán keresztül. Az öt nap során kapott módszertani ötleteket a tanárok később használhatják a saját oktatási intézményükben is, így rajtuk keresztül a projektben részt nem vevő diákokat is el tudunk érni.

Első nap: a magyarországi ortodoxia nyomait kutatjuk. Miskolcon meglátogatjuk az ortodox zsinagógát és találkozót szervezünk túlélőkkel. Továbbutazva a felújított mádi zsinagógát és temetőt nézzük meg.

Második nap: a strasshofi szerelvények sorsát kutatjuk. Ellátogatunk Szegedre (zsinagóga, találkozás túlélőkkel), Makóra (a Weisz, ma Bárdos család nyomában: a Páva utcai állan-

dó kiállításon bemutatott család) és Orosházára (zsinagógák meglátogatása és találkozás a helyi múzeum dolgozóival).

Harmadik nap: a nyugati határ felé irányuló halálmenetekkel foglalkozunk. Abda (Radnóti Miklós), Balf (Szerb Antal) és Sopron (az Alpesi Erőd építésén foglalkoztatott munkaszolgálatosok sorsa).

Negyedik nap: Singer Vali (a Páva utcai állandó kiállításon bemutatott személy) sorsának nézünk utána. Bonyhádon az elhagyott zsinagógákat, Pécsen pedig a ma is működő zsinagógát és a deportálásokról emléktábláját nézzük meg.

Ötödik nap: Székesfehérvárra, a Magyarországon egyik legkorábban létrejött zsidó közösség életének helyszínére látogatunk. Komáromban a Csillagerődöt nézzük meg, Tatabányán pedig a Holokauszt Emlékparkot, ahol a programon résztvevők megemlékezést tartanak a magyarországi zsidó közösségek elpusztításának emlékére.

Az öt napos programmal célunk, hogy a nem zsidó tanároknak és diákoknak kialakítsuk a más kultúrák, közösségek megismerésének igényét. Őket és a zsidó diákokat egyaránt meg kívánjuk ismertetni a holokauszt előtti vidéki zsidóság világával, amelyet sajnos ma már nem láthatunk. A holokauszt alatt történtek elmondásával, bemutatásával, pedig az antiszemitizmus és rasszizmus elleni határozott állásfoglalást kívánjuk bennük kialakítani.

Pécsi Tibor

Na pamiatku Feri báčiho

S bolesťou v srdci sme si vypočuli smutnú správu o tom, že predseda ŽNO v Dunajskej Stredě pán František Kornfeld - každého Feri báči - nás navždy opustil. Opäť smútime, stratili sme významnú osobnosť regiónu, predstaviteľ židovskej komunity, nášho pravidelného čitateľa. Pred niekoľkými rokmi sme spolu pracovali z príležitostí pamätných dní Holokaustu v stredných školách vo Velkom Mederi a v Dunajskej Stredě. Pamätám si každé jeho slovo, od najotrasnejších zážitkov až po ťažkosti po návrate. Ďakujeme za všetko čo sme sa od Teba naučili! Tvoja pamiatka zostane večne živá.

V cintoríne v Dunajskej Stredě sa so zosnulým rozlúčil hlavný rabín z Budapešti dr. Schweitzer József, kantorom bol Biczó Tamás. V mene miestnej židovskej komunity sa lúčil Árpád Reisz, v mene priateľov iného vierovyznania prehovoril predstaviteľ reformovanej cirkvi.

*V mene redakcie Spravodaja ŽNO
András Paszternák*

Vagón Holokaustu v Komárome

Nadácia Pochodu života pripravila vagón Holokaustu, ktorý bude pristený na stanici v Komárome v dňoch 17-24. októbra. Ďalšie informácie nájdete na webovej stránke www.eletmenete.hu. O udalosti Vás budeme informovať v nasledujúcom čísle.

Organizujeme aj ďalšie programy na jeseň, o podrobnostiach budeme našich čitateľov priebežne informovať.

Deň martýrov v Komárne 2007

Príhovor Ing. Ladislava Urbana

Vážení prítomní,

Bol som požiadaný komárňanskou náboženskou obcou o príhovor pri príležitostnej spomienke na prvý transport z tohto mesta do vyhladzovacieho tábora v roku 1944.

Do koncentračných táborov bolo celkovo vyvezených 2.170 osôb nanútené práce a smrť. Celkovo v blízkom okolí a v meste Komárno žilo 3500 Židov, boli tu dve synagógy, židovské spolky ako Makaby, ženský spolok, sociálny spolok, väčšinou bola inteligentná komunita. Ja sám som bol väzeň koncentračného tábora v Bergen - Belsen ako 10 ročný spolu so svojim bratom Tomášom 4-ročným, ako vidíte prežil som do dnešných dní a mám právo a povinnosť oznamovať svoje skúsenosti a spomienky, lebo dodnes Holocaust straší. Aj dnes ešte viacerí historici na popud žijúcich pýtajú, aby zistili pobyt malých detí, roztrúsených po svete. Väčšina nevie, ako zomreli ich blízki. Tretia generácia detí sa nato pýta. Kriticky vnímam - svedomie mi nedovoľuje mlčať a upozorňovať na nekalosť k postojom a tendencii, t.j. uhladiť stopy a zodpovednosti tohto štátu, ktorý svojich občanov zradil porušením ústavy tým, že ich osobitne označil, zbavil občianskych práv, obral ich o ich majetok a ako nepotrebných ich predal cudzej moci a vydal ich na smrť. Vlastne sa tu uplatnil štátny terorizmus, čo spôsobilo praktické vykrytie židovskej komunity na Slovensku! Je nutné konštatovať, že dedičstvo tohto konania zatiaľ nevymrelo, ale ani nebolo zničene po viac ako 60 rokoch. Preto tu dnes, aspoň veľmi skrátene poukážem na niektoré okolnosti, ktoré sú predmetom aktualizácie aj v médiách, sú nám predkladané názory ľudí, ktorí sú produktom fašistického Slovenského štátu 1939 - 1945 a ich sympatizantov.

Najmä vo verejnom živote a pri pokojnom užívaní dnes už načatej staroby by demokratické inštitúcie mohli byť aj ústretivejšie, ale hlavne morálnejšie. Roky po r. 1945 boli pre nás ťažšie, ako pre hocikoho iného, všetci trpíme nie vyliečiteľnými zdravotnými neduhami, ktoré nás poznačili.

Ak tu poukazujem na dôslednejšie

uplatňovanie morálky v našom novom štáte, chcem poukazovať na nedokonalosť slovenskej právnej sústavy - najmä odškodnenia väznených bývalých detí a reštitúcií malých nehnuteľností a ich oceňovanie. Ďalej si dovoľujem konštatovať, že je známy prípad využívania židovského kapitálu skoro 2 roky pred ustanovením Slovenského štátu 14.03.1939 i 2 roky po hodine 0, t.j. po skončení vojny 08.05.1945. Zneužitie bolo a je neprávne. Rozhodnutie a uznanie autorovi je potvrdené Rozhodcovským súdom v Londýne v jednom slovenskom prípade v auguste 2006.

Nacionalizmus fašistického razenia a jeho zakorenenosť nadobúdajú akoby kvitnúci charakter. Keď akási Pospolitosť je skoro rok trpená a potom úradne zrušená, jej pohlavári sa okamžite objavia v novej politickej strane obdobného (mládežníckeho) zamerania.

Ako mám veriť našej národnej Matici, keď tieto aktivity viditeľne a bez čo i len ostychu podporuje. Najmä katolícka klerus sa vo fašistickom štáte mal veľmi dobre, ale prečo na to dnes nevie a nechce zabudnúť?

Zrejme aj tak často propagované poučenie „Nezabúdať, spomínať, ale odpúšťať“ by malo platiť aj pre tú druhú stranu, nielen pre preživších.

Ja som už dávno presvedčený, že odpúšťať v tomto prípade je nemorálne a nedemokratické.

Dnes ani v parlamente - NR SR nenájdete poslanca ochotného resp. zo svojej funkcie vyplývajúcu za povinnosť - na základe písomných pripomienok občanov - za nové, demokratické myšlienky zákonné a námety bojovať. Kde má teda preživšia slovenská komunita svoje demokratické práva? Tieto slová mám podporené spisovým materiálom s tromi ministrami za posledné dva roky a odkonzultované s radom štátnych politikov a vyšších štátnych zamestnancov.

Ak štát podporuje finančne aj morálne niektorú cirkev, musí od nej aj žia-

dať, aby obdobie II. svetovej vojny neoddeľovala funkciu kňaza od funkcie politika. (napr. v prípade prezidenta, poslancov snemu, biskupov aj ďalších) . To ovplyvňuje dvojkoľajnosť pri interpretácii cirkevných a štátnych dejín.

Položte si prosím otázku: ako môže byť kňaz politikom v demokratického zamerania, ak dennodenne porušuje náš spoločný zákon - desatoro, desať božích prikázání. A to bolo neodškriepiteľné!

Ukazuje sa, že tu vývoj jednoznačne smeruje k uplatneniu výhrady vo svedomí a preto sa žida uplatniť skúsenosti už dávnejšie demokratických štátov a pritom nezabúdať na pamäť národa a pravdu.

Čierny mrak dejín nie je možné vymazať, resp. nejakým prekryť. Tých snád až 100 tisíc mŕtvych slovenských Židov je skutočnosť neodškriepiteľná a my sme zodpovední na trvalé pripomínanie týchto udalostí neustále bez odpúšťania.

Komárno 10.06.2007

Ing. Ladislav Urban, CSc.

Sekretariát

Na sekretariáte ŽNO vedúca kancelárie Judit Haasová prijíma klientov v pondelok medzi 15:00-17:00 hod a vo štvrtok medzi 10:00-12:00 hod. Po predbežnom dohovore si môžete vyžiadať iný termín stretnutia, tel: 7731-224.

Letná dovolenka na sekretariáte bude od 13. do 19. augusta!

Blahoželáme

V Jeruzaleme oslavovala okrúhle životné jubileum pani dr. Eva Brandes (Vajnorsky). V mene ŽNO jej touto cestou blahoželáme! Bis 120!

SPRAVODAJ כה

OBSAH ČÍSLA:

★ Deň Martýrov v Komárne ★ Jesenné programy v Komárne ★ Blahoželáme ★ Sekretariát ★ Deň Martýrov v Komárne207 – Príhovor Ing. Ladislava Urbana

Deň Martýrov v Komárne

V nedeľu doobeda, druhého júna sme boli opäť v židovskom cintoríne. Ako každý rok, aj teraz, šesťdesiattri rokov po deportácii sme spomínali. Čím ďalej tým je menej tých, ktorí prežili všetky útrapy, ale boli tu predstavitelia strednej generácie a aj mladí, hlavne účastníci mládežníckeho stretnutia „Ledor vador“.

Moderátormi boli Mgr. Miroslava Šafárová a András Paszternák, ktorí víтали prítomných medzi nimi hlavného rabína z Budapešti Péter Kardosa s manželkou, kantora László Kardosa, poslanca NR SR Imricha Andruskó riaditeľa Gymnázia Jánosa Selyeho, Jánosa Zatykó, primátora mesta Komárom, Dr. Margitu Zemkó, primátorku Hurbanova Imricha Tótha, starostu obce Tõh, v zastúpení Župnej samosprávy župy Komárom - Ostrihom pani Katalin Kerti, dr. Miroslav Hargaša a predstaviteľov evanjelickej cirkvi v Komárne, reformovanú cirkev zastupovala Alexandra Lami, SPB zastupoval pán Hebelka.

Po modlitbe László Kardosa nasledoval spomienkový prejav hlavného rabína Pétera Kardosa, keď okrem spomienok na útrapy hovoril aj o denných aktualitách. Prvá časť sa

skončila modlitbou Kél male rachamim.

V mene tých, ktorí prežili prehovril Ing. Ladislav Urban, ktorého prejav zverejňujeme. Predseda ŽNO Antal Pasternák svoje myšlienky vyjadril s názvom Šamor ve záchor, prejav taktiež zverejňujeme. Po tradičnom Kaddiše nasledovali chvíle spomienok.

V roku 2006 sme sa rozlúčili s väznenými členmi našej komunity Mikulášom a Annou Wolhstein. Ich syn, ktorý žije v Bratislave im postavil náhrobný kameň, ktorý odhalil pri príležitosti dňa Martýrov hlavný rabín Péter Kardos.

Pamätný deň pokračoval aj v poobedňajších hodinách. Na stene Menházu k pamätnej tabuli položil veniec v mene mesta Komárno primátor MUDr. Tibor Bastrnák a viceprimátorka mesta JUDr. Eva Hortai, veniec Župnej samosprávy župy Komárom - Ostrihom položila pani Katalin Kerti, kvety ŽNO umiestnil Anton Pasternák.

Spomienkový deň bol ukončený v synagóge pri pamätníku. Smútočnú modlitbu predniesol hlavný rabín Péter Kardos.

Výjazdy

Dokumentačná centrála a pamätné miesto Holokaustu v Budapešti zorganizovalo tzv. hviezdicovú túru v Maďarsku. Program, ktorý je organizovaný hlavne pre študentov má cieľ to, aby každý deň vyhľadali vždy iné a iné miesto, kde žila význačná židovská komunita, alebo kde v prie-

behu prenasledovania sa uskutočnili význačné udalosti.

Posledný deň 6. júla 2007 v piatok tím študentov vedení Tiborom Pécsim a Szilviou Dittel navštívil pevnosť v maďarskom Komárome, kde ich sprevádzal historik János Botos. Predseda ŽNO Anton Pasternák oboznámil študentov so životom židovskej komunity v Komárne.

Jesenné programy v Komárne

Európsky deň židovskej kultúry nedeľa 2. septembra 2007

Je už tradíciou, že jesenné programy sa u nás začínajú Európskym dňom židovskej kultúry. V tomto roku to bude o to zaujímavejšie, že celodenný program organizujeme spoločne s Maďarským spolkom židovskej kultúry. Spolok organizuje akcie mimo Komárna v mestách Baja, Pápa a v Budapešti. Podrobný program zverejníme v našom augustovom čísle.

Veľké sviatky 12. septembra 2007

Streda 12. septembra - začiatok židovského Nového roku Roš Hašana. Okrem sviatočných modlitieb aj v tomto roku budeme pokračovať v programoch v Učebni (Tanház) a aj v Útultku (Menház).

Sviatky: Roš Hašana- 12-13. septembra (štvrtok - piatok), Jom Kipur - Érev-Kol Nidre - 21. septembra piatok, Jom Kipur (22. septembra sobota).

Stráve sa nami v Komárne naše Veľké sviatky! Vďaka našej účasti v grantovom programe sme získali financie a môžeme Vás ubytovať! Prihlásiť sa môžete na adrese kile@menhaz.sk resp. na telefóne číse 00-36-203588676.

Novoročné karty a kalendár (Luach)

Žiadame našich čitateľov aby do 10. augusta oznámili na sekretariáte počet pozdravných kariet a kalendárov, ktoré budú potrebovať k blížiacim sa Veľkým sviatkom. Kalendáre (Luach) sú k dispozícii v slovenčine, v češtine a v maďarčine. Tel: 7731-224.